ران بۆسەلیک کەڵەنووسەری وێژەی منداڵانی بولگاریا.. رەزا شوان

(ران بۆسەلیک) ناوی خوازراوی وێژەیی، کەڵەنووسەری بەناوبانگی وێژەی منداڵانی بولگاری و جیهانییە. ناوی راستیی (گێنچۆ ستانچێف نێژێنتسێڤ) ە.
ران بۆسەلیک لە (٢٦/ سێپتەمبەر/ ١٨٨٦) لە شاری (گابرۆڤە) لە کۆماری گەلیی بولگاریا، لە خێزانێکی هەژار لەدایکبووە. تەمەنی بۆسەلیک (٧) ساڵ بوو، باوکی کۆچی دوایی کرد. ناچاربووە لە منداڵییەوە لەلای خزم و ناسیاوەکانیاندا کار بکات. تا بژێوی ژیان و پارەی کڕینی جلوبەرگ و پێداویستییەکانی قوتابخانەی دابین بکات.

ران بۆسەلیک، دوو برا و دوو خوشکی هەبوو. براکانی زۆر زیرەک و ئەکادیمی باڵا بوون. برا گەورەکەی دکتۆر (هریستۆ نێژێنتسێڤ: ١٨٨١ – ١٩٥٣) پرۆفیسۆرێکی پەداگۆژی بوو. برا بچووکەکەشی دکتۆر (نیکۆلا نێژێنتسێڤ: ١٨٨٨ – ١٩٤٣) زانای فیزیا و کەشناسی بوو.
دایکی چیرۆکخوانێکی زمان شیرین بوو. هەگری فۆلکلۆر و هۆنراوە و چیرۆکە ئەفسانەییەکان بوو. کاریگەری لەسەر ران بۆسەلیکی کوڕی هەبوو. لە تەمەنێکی بچووکەوە، کوڕەکەی بە زارەکی، بە خۆشەویستیی فۆلکلۆر و هۆنراوە و چیرۆکە ئەفسانەییەکان ئاشنا کرد. کە دواتر بە ران بۆسەلیک بوون بە ئیلهام بە داهێنان و نووسینی بە دەیان چیرۆکی ئەفسانەیی بە منداڵانی بولگاریا، کە تا ئەمڕۆش نەوەی نوێی بولگاری چێژ و خۆشی و سوود لە چیرۆکەکانی وەردەگرن.
ران بۆسەلیک، لە ساڵی (١٩٠٤) دا، لە شاری گابرۆڤە، لە قوتابخانەی ئامادەیی ئەپریلۆڤسکا دەرچووە. لە هەمان ئامادەییدا، وەک مامۆستا لە (١٩٠٤ – ١٩٠٨) وانەی وتووەتەوە. لە ساڵی (١٩٠٨ – ١٩١٠) لە (زانکۆی سۆفیا) فیلۆژی و یاسای سلاڤی خوێندووە. لە ساڵی (١٩١٦) لە (زانکۆی برۆکسل) لە بەلچیکا، بڕوانامەی دکتۆرای لە یاسادا وەرگرتووە. بۆ ماوەیەک وەک پارێزەر کاری کردووە. بەڵام خۆشەویستیی بێ ئەندازەی بە منداڵان و خولیای گەورەی بە نووسینی وێژەی منداڵان. وایان

کرد، کە بە یەکجاری واز لە کاری یاسایی بهێنێت. بە تەواوی رووی لە جیهانی ئەفسووناوی منداڵان کرد. زیاتر لە (٥٠) ساڵی ژیانی بە نووسینی هۆنراوە و چیرۆکی ئەفسانەیی و پەخشان بۆ منداڵانی بولگاریا تەرخان کرد.

بێگومان منداڵان سەرەتای پێویستییان، بە هەوای پاک و خۆراک و خواردنەوە و یاری و دەرمان و چاودێری جەستەیی و دەروونی، پێویستیشیان بە پەروەردەی دروست و بە پەرەپێدانی کارامەیی و هزریش هەیە. پێویستییان بە تەرکردنی ئەندێشە و بە جوانی خۆیان هەیە. کە تەنیا لە رێگەی وێژەوە بەدەستیان دەهێنن.
بۆیە وێژەی منداڵان پێویستییەکی گرانبەهایە. شتێک نییە کە منداڵانی لێ بێبەش بکرێت. بەڵکو پێویستییەکی پێویستە بە بنیاتنان و گەشەکردنی کەسایەتییەکی دروست و هاوسەنگی منداڵان.
بۆیە ران بۆسەلیک وێژەی منداڵان بە پێویستییەکی گرنگ دەزانێ.
دەڵێت: "وێژە بۆ منداڵان، وەکو شیری دایک و هەوای پاک وایە، کە پێویستە هەبێت".
ران بۆسەلیک ساڵانێک وەک سەرنووسەر و بەڕێوەبەر، لە چەند گۆڤارێکی منداڵان و رۆژنامەدا کاری کردووە. سەرەتا لە گۆڤاری (ڤایەر فلای) دەستی پێکرد. لە هەمان کاتدا لە رۆژنامەی (ڤرابچی) و لە گۆڤاری (دێتسکا رادۆست) کە یەکێکە بوو لە بڵاوکراوە بەناوبانگەکانی منداڵان لە بولگاریا، لەو کاتەدا. سەرنووسەر گۆڤاری (خۆشی منداڵان) بوو، کە لە دەزگای (هیمەس) بە چاپ و بڵاوکردنەوە دەردەچوو.
بۆ ماوەی (٢٥) ساڵ لە (١٩٢٣ ــ ١٩٤٨) لەم کارەیدا بەردەوام بوو. گۆڤاری خۆشی منداڵان، لە دوای گۆڤاری ڤایەر فلای، دووەم درێژترین گۆڤاری منداڵان بوو.
بە دەنیاییەوە دەتوانین بڵێین (خۆشی منداڵان) لە قۆناغی نێوان جەنگەکاندا، گۆڤاری ران بۆسەلیک بوو.
ران بۆسەلیک، بە نووسینی هۆنراوە بۆ منداڵان دەستی پێکرد.
یەکەم هۆنراوەی
بە ناوی (نا کەشیشکا) بە خوێندکارە منداڵەکانی نووسی و لە ساڵی (١٩٠٦) دا، لە گۆڤاری (سفێتەلکا) دا بڵاوی کردەوە. کە خۆی جێگەری سەرنووسەری ئەم گۆڤارە بوو. تا ئەمڕۆش ئەم هۆنراوەیەی بابەتێکە لە پەرتووکی خوێندنەوەی بولگاری بە قوتابیانی بنەڕەتی. ران بۆسەلیک بە دەیان چیرۆکی ئەفسانەیی و هۆنراوەی جوانی بۆ منداڵان بە زمانێکی ئاسان و شیرین و روون و رەوان، بە وێنەوە و بە دیزاینێکی جوان، لە گۆڤارەکانی

مندالان و لە پەرتووکدا بەتاویانی کردوونەتەوە، کە خۆی سەرنووسەریان بوو. بە هۆی کارەکانییەوە، سەدان بەرهەمی نووسەرانی منداڵانی بولگاری و بیانی دەرکەوتن و نمایش کران. بە تایبەتیش لە ساڵانی بیستەکان و سییەکانی سەدەی بیستەمدا، کە بە (سەردەمی زێڕینی وێژەی منداڵان) ناودەبرێت.
ران بۆسێلیک، نیشتمانپەروەرێکی دڵسۆز بوو. کۆمەڵێک هۆنراوەی نیشتمانی نووسیون. کاتێک کە لە بەلچیکادا، خوێندکاری دکتۆرا بوو، تامەزرۆی بولگاریای نیشتمانی و ئازیزانی بوو. هۆنراوەی (یا کازی می، ئەبلاجی لی، بیالە)ی نووسی.
کە تا ئەمڕۆش بووە بە هێمایەک بە کۆچبەرانی بولگاری.

ران بۆسێلیک هەزانقانەکی گەشبین و دڵشاد و دەم بە پێکەنین و گۆرانی بوو. هاوڕێی هەمیشەی منداڵان بوو (یاری، دەی با یاری بکەین، خۆشی، سێ سامانن). منداڵان وەک هاوڕێیەکی نزیکیان، لێی تێدەگەیشتن و زۆر خۆشیان دەویست.
ران بۆسێلیک لە ساڵی (١٩٠٨) دا. رادیۆی بەکارهێناوە. شایانی باسیشە بۆسێلیک یاریزانێکی لەشجوانی بوو. لە هەوڵەی وەرزشیدا، راهێنانی دەکرد.
ران بۆسێلیک بەهرەیەکی ناوازەی هەبوو. لە سەردەمەکەیدا باشترین چیرۆکنووس و هۆنراوەنووس وزامانزان و وەرگێڕ و داهێنەری بواری وێژەی منداڵان بوو. بە بە پێشەنگ و بە بەناوبانگترین نووسەری وێژەی منداڵانی بولگاریا ناسراوە.
ران بۆسێلیک، لە ساڵی (١٩٢٨) یەکەمین سەرۆکی (کۆمەڵەی نووسەرانی منداڵان) بوو. تا ساڵی (١٩٤٤) چەند جارێکی تر بە سەروکی ئەم کۆمەڵەیە هەڵبژێرایەوە.
ئەندامێکی چالاکی (یەکێتی نووسەرانی بولگاریا) بوو. یەکێکە لە دامەزرێنەرانی پەرتووکی منداڵانی بولگاریا. کە بەشێوەیەکی هونەریی نوێ دیزاین و چاپکراون.
ران بۆسێلیک، باشترین وەرگێڕی بولگاریا بوو. چەندین بەرهەمی کلاسیکی جیهانی بە منداڵان و نەوجەوانان، لە زمانەکانی ترەوە وەریانیگێڕان بە سەر زمانی بولگاری. وەک چیرۆکەکانی: برایانی گریم، مارک توین، پۆشکین، تشیخۆف، هۆمیرۆس، تۆڵستۆی و ئۆسترید لیندگرین. سەرەڕای چیرۆکە ئەفسانەییەکانی نەتەوە جیاوازەکان، کە چیرۆکێکی

زۆری لێیان وەرگێڕاون بۆ سەر زمانی بولگاری.

بەشێوازێک وەریانیگێڕاون و دەستکاری کردوون و بەرگێکی بولگاری ل□ بەرکردوون. تا چێژێکی خۆشتر بە منداڵانی بولگاریا ببەخشن. بۆسێلیک چیرۆکە ئەفسانەییەکانی سکاندیناڤیایی، رووسی، ژاپۆنی، هیندی، بە زمانی بولگاری لێکداونەتەوە. دوا پەرتووکی وەرگێڕانی، پەرتووکێکی نووسەری سویدی، خاتوو (ئەسترید ليندگرين) ە، بە ناوی (كارلسۆن لە سەربانە)، لە (١٩٥٥) دا وەریگێڕاوە بۆ سەر زمانی بولگاری.

ران بۆسێلیک، چەند نووسەرێک و ێنەکێشی بەناوبانگی بولگاری هاندان بۆ ئەوەی روو لە جیهانی وێژەی منداڵان بکەن و بۆ منداڵان بنووسن. لەوانە: ئەنگێل کرالیچیف، کالینا مالینا، ئەلیزا باگریانا، دۆرا گابی، گۆرگی ئەتاناشۆڤە،… هتد.

ران بۆسێلیک، زیاتر لە (٦٠) پەرتووکی چیرۆک و هۆنراوە و پەخشانی سەرواداری بۆ منداڵان نووسیون یان وەریانی گێڕاون بۆ سەر زمانی بولگاری. کە تا ئەمڕۆ چەندین جار بە دیزاینی جوانتر دووبارە چاپکراونەتەوە. بەشێکی زۆری چیرۆکە ئەفسانەییەکانی، وەریانگێڕاون بۆ سەر زمانەکانی: فەرەنسی، ئنگلیزی، رووسی، چیکی، پۆڵەندی و عەرەبی.

ران بۆسێلیک، لە پەرتووکەکانیدا بۆ منداڵان، چەند خەڵاتێکی بولگاری و نێودەوڵەتی بەدەستهی□نا، لەوانە: (خەڵاتی پەیمانگای وێژە – بی ئەی ئێس). لە ساڵی (١٩٣٢) شدا، لە پێشانگای دووەمی نێودەوڵەتی بۆ پەرتووک – لە برۆکسل (خەڵاتی شوماخەری) نێودەوڵەتی، لە پەرتووکی (پاکیزەیەک هێشتا لەدایک نەبووە) بەدەستهی□نا. کە چیرۆکێکی ئەفسانەییە بۆ منداڵان و م□□ردمنداڵان.

ران بۆسێلیک لە (٨/ ئۆکتۆبەر/١٩٥٨) لە سۆفیای پایتەختی بولگاریا کۆچی دوایی کرد. وەک رێزلێنانێک بۆ خزمەتی پیرۆز و ناوازەی ئەم کەڵ□ نووسەری وێژەی منداڵان، لە زێدی لەدایکبوونی، لە شاری گابرۆڤۆ، مۆنۆمێنتێکی شایستەی ران بۆسێلیک دروستکراوە. قوتابخانەیەکی بنەڕەتیش بە ناوی قوتابخانە (ران بۆسێلیک) ەوە نراوە. شەقامێکی سەرەکیش لە شاری سۆفیا بە ناوی شەقامی ران بۆسێلیکەوە نراوە.

ران بۆسێلیک لە هۆنراوەیەکیدا بۆ منداڵان، لەژێر ناوی (رۆدانا ستراياها) دا، بەو خانووە بچکۆکەدا هەڵدەدات کە لەگەڵ خێزانەکەیەدا منداڵیی تێدا بەسەر بردووە و لە سایەی نازی

دایکیدا ژیاوە. لە بەردەمیدا، لەگەڵ هاوڕێکانیدا یاریان کردووە.

رۆدانا سترایاها
خانوویەکی سپی بچکۆلە و قەشەنگ
لە بەردەمیدا دوو داری لیمۆ هەن
یەکەم یادەوەری بیرهاتەوە
لێرەدا دایکی میهرەبانم، نازی دامێ
لێرەدا لەژێر پیرە دار بییەکان
زیاتر لە جارێک یاریم کردووە
لێرە لەگەڵ هاوڕێ دڵخۆشەکانم
بازم دەدا و پێدەکەنیم
ماڵێکی بچووک لە رۆژانی زێرین
گۆشەیەک لە جوانی و لە میهرەبانی
من ناتگۆرمەوە
بە ک□ش□کی پاشایەتی

(*) بۆ ئەم نووسینەم، سوودم لە چەندین سایتی ئینگلیزی وەرگرتووە.